

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROLLAND, ROMAIN

Mahatma Gandhi / Romain Rolland ; trad.: Gabriel Avram. -

București : Herald, 2017

Bibliogr.

ISBN 978-973-111-580-1

I. Avram, Gabriel (trad.)

94(540)"19" Gandhi, M.K.M.

929 Gandhi, M.K.M

Romain Rolland

MAHATMA GANDHI O VIAȚĂ LEGENDARĂ

Traducere din limba franceză și prefață:

GABRIEL AVRAM

Romain Rolland,
Mahatma Gandhi,
Editions Delamain, Boutelleau et C-ie,
Paris, 1924.

EDITURA HERALD
București

Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
Mulțumiri	19
Capitolul I	21
Capitolul II	68
Capitolul III	99
Capitolul IV	128
Capitolul V	153
Note	167

CAPITOLUL I

*Marele suflet Mahatma¹,
Omul care s-a făcut Una cu Ființa universului.*

Ochi întunecați și cenușii. Un omuleț slăbuț, cu față îngustă, cu urechi mari și depărtate de cap. Cu o bonetă albă pe creștet, îmbrăcat cu un veșmânt din stofă albă simplă, cu picioarele goale. Se hrănește cu orez și fructe, nu bea decât apă, se culcă pe podea, doarme puțin și muncește fără încetare. Nu pare să-i pese de trupul său fizic. Ceea ce te izbește la început, în cazul lui, este o *expresie de mare răbdare și de iubire nețărmurită*. W.W. Pearson, care s-a întâlnit cu el în anul 1913, în Africa de Sud, l-a asemuit cu Sfântul Francisc din Assisi. E simplu ca un copil², blând și politicos chiar și cu adversarii³, de o sinceritate fără pată⁴. Se judecă pe sine cu modestie, scrupulos până la ezitare, părând că spune: „M-am înșelat”; nu-și ascunde niciodată erorile, nu face niciodată compromisuri, nu face uz de nicio diplomatie, se ferește de

oratorie sau, mai bine zis, nici nu se gândește să facă uz de ea⁵; îi repugnă să se dezlănțuie în chip de orator la manifestările populare, manifestări în care uneori corpul său firav este cât pe ce să fie strivit, în absența prietenului său Maulana Shaukat Ali, care îl apără cu trupul său athletic; *este literalmente bolnav din pricina mulțimii care îl adoră*⁶; în adâncul sufletului, simte aversiune față de *mobocracy*^{*}, nu are încredere în norodul nestăpânit; nu se simte în siguranță decât într-un anturaj mic și este fericit doar în singurătate, ascultând de acea *still small voice* („mica voce interioară tăcută”) care îi spune ce să facă⁷...

Iată omul care a ridicat la luptă trei sute de milioane de hinduși, care a zguduit Imperiul Britanic și a inaugurat în politica omenească cea mai importantă mișcare de 2 000 de ani încoace.

Numele său adevărat este Mohandas Karamchand Gandhi. S-a născut într-un sătuc semiindependent din nord-vestul Indiei, la Porbandar, *orașul alb*, aflat lângă Marea Oman, la 2 octombrie 1869, în sânul unei rase nestăpânite, agitate, care până mai ieri se istovea în războaie civile. O rasă practică, având un dezvoltat simț al afacerilor, și care străbătea rutele comerciale din Aden până la Zanzibar. Bunicul și tatăl său au fost prim-miniștri, amândoi căzând în dizgrație din cauza

^{*} Preluarea conducerii unei societăți de către gloată.
(N. tr.)

firii lor independente, fiind forțați să renunțe la putere, viața fiindu-le amenințată. Gandhi făcea parte dintr-un mediu avut, a primit o educație aleasă, era inteligent și cultivat, deși nu aparținea castei superioare. Părinții săi aparțineau de școala jainistă a hinduismului, promovând o filosofie al cărei mare principiu era *ahimsă*⁸, principiu ce trebuia să se afirme triumfător în întreaga lume.

Pentru jainiști, iubirea (și nu inteligența) reprezintă calea care duce spre inima lui Dumnezeu. Tatăl lui Mahatma nu pune niciun preț pe bani și le-a lăsat puțină avere urmașilor, pentru că își cheltuise mai toți banii pe opere caritabile. Mama viitorului conducător al Indiei era o ființă extrem de religioasă, un fel de Sfântă Elisabeta a hindușilor, care postea, făcea pomeni și îngrijea bolnavii. În sânul familiei, se citeau regulat texte din *Rāmāyana*. La început, educația micului Mahatma i-a fost încredințată unui brahman, care îl pune să repete textele lui Vishnu⁹. Dar mai târziu, acesta se plângea că nu s-a inițiat suficient în sanscrită, iar unul dintre reproșurile pe care le adresa educației de tip englez era că aceasta îl face să piardă comorile limbii sale tradiționale. Cu toate acestea, s-a pus bine la punct cu scripturile hinduse, dar nu a citit *Vedele* și *Upanișadele* decât în traduceri¹⁰. În vremea când încă era la școală, a traversat o gravă criză religioasă. Revoltându-se împotriva hin-

duismului idolatru și degenerat, a crezut o perioadă că trebuie să devină ateu. Împreună cu unii dintre colegii săi, a comis și impietăți precum consumul de carne săvârșit pe ascuns (cel mai groaznic sacrilegiu pentru un hindus!), dar a sfârșit prin a fi cuprins de oroare și dezgust¹¹.

Căsătorit de tânăr¹², la nouăsprezece ani a plecat să-și completeze studiile în Marea Britanie, la Universitatea din Londra și la Școala de Drept. Mama lui nu l-a lăsat să plece decât după ce acesta i-a promis că va respecta cele trei reguli jainiste, care constau în abținerea de la consumul de vin, de carne și abținerea sexuală. A sosit la Londra în septembrie 1888. După primele luni de incertitudini și decepții – și-a cheltuit cu naivitate banii și timpul pentru a deveni, după cum spune chiar el, un gentleman englez –, a dus o viață strictă și a muncit asiduă. Prietenii și colegii l-au convins să citească Biblia; dar la acea vârstă încă nu era capabil să o înțeleagă. S-a plictisit încă de la primele cărți ale Vechiului Testament și nu a trecut mai departe de cartea Exodului. Dimpotrivă, la Londra a descoperit frumusețea cărții *Bhagavad Gītā*. A fost copleșit de măreția acestei opere, căci ea i se părea a fi lumina de care avea nevoie acest micuț indian exilat. *Bhagavad Gītā* i-a redeșteptat credința în suflet. A

recunoscut: „Pentru mine, mântuirea era posibilă doar prin credința hindusă”¹³.

S-a întors în India în anul 1891. Tristă reîntoarcere. Mama lui tocmai murise și acest fapt i se ascunsese. A devenit avocat la Înalta Curte din Bombay. Câțiva ani mai târziu, a trebuit să renunțe la profesia sa pentru că a considerat-o imorală. Chiar în vreme ce profesa avocatura, și-a rezervat dreptul de a abandona unele spețe atunci când i se părea că acestea apără o cauză nedreaptă. În acele vremuri existau deja mari personalități indiene care au deșteptat în el presentimentul misiunii sale viitoare. Aceste personalități erau: regele fără coroană din Bombay, un parsi*, Dadabhai, și profesorul Gokhale, amândoi făcând dovada unei iubiri înflăcărare pentru țara lor; Gokhale era unul dintre cei mai înzestrați oameni de Stat, fiind printre primii care au militat pentru restaurarea educației indiene; Dadabhai era fondatorul naționalismului indian (după mărturia lui Gandhi)¹⁴; ambii bărbați erau modele de înțelepciune și blândețe.

Dadabhai a fost primul care, stăpânind ardoarea juvenilă a lui Gandhi, i-a oferit în 1892 prima lecție practică de ahimsă în viața publică; aceasta consta în *pasivitatea eroică* – dacă este posibil să alături aceste

* Adept al zoroastrismului. (N. tr.)

cuvinte –, în *elanul pasional* al sufletului care rezistă în fața răului nu prin rău, ci prin dragoste. Vom reveni asupra acestor concepte magice care se constituie într-un mesaj sublim adresat de India lumii întregi.

În 1893, Gandhi a început să-și manifeste acțiunile, care s-au desfășurat pe durata a două perioade: din 1893 până în 1914 a activat în Africa de Sud, iar după 1914, în India. Faptul că activismul politic al lui Gandhi din Africa de Sud, vreme de 20 de ani, nu a avut ecou în Europa este o dovadă a îngustimii orizontului de gândire al bărbaților noștri politici, al istoricilor noștri, al gânditorilor și al clericilor europeni, căci este o epopee a sufletului fără egal în vremurile noastre, nu doar prin forța și constanța sacrificiului, ci și prin victoria finală.

Între anii 1890 și 1891, în Africa de Sud, în special în provincia Natal, se aflau aproximativ 150 000 de indieni. Afluxul acestei populații străine provoca în sânul populației albe sentimente xenofobe, pe care guvernul oficial le-a interpretat ca fiind măsuri ostracizante, și a dorit să interzică imigrația asiaticilor, forțându-i să plece și pe cei care apucaseră deja să se stabilească acolo. În urma persecuțiilor sistematice, viața acestora devenise intolerabilă: impozite mari, raiduri polițienești umilitoare, ultraje în public; evident, inclusiv linșaje, tâlhării și distrugerii – totul sub egida „civilizației albilor”.

În 1893, Gandhi ajunge în Africa de Sud, fiind chemat la Pretoria pentru a pleda o cauză importantă. În acea vreme, nu cunoștea nimic despre situația indienilor din Africa, și încă de la primii pași făcuți în provincia Natal, în special în Transvaalul olandez, avea să cunoască experiențe amare. Acest hindus rafinat, care fusese totuși bine primit în Anglia și care până atunci îi considerase pe europeni ca fiindu-i prieteni, a fost pus în situația de a suferi cele mai grosolane umilințe: dat pe ușă afară din hoteluri și coborât din trenuri, insultat, palmuit, lovit cu picioarele. S-ar fi întors îndată în India, dacă nu ar fi avut un contract pe 12 luni semnat cu clienții săi. Dar în anul în care a zăbovit pe acolo a învățat ce înseamnă stăpânirea de sine. Odată încheiat termenul de 12 luni, se grăbea să ajungă în țara sa, când a aflat că guvernul Africii de Sud pregătea un proiect de lege care avea să le răpească indienilor stabiliți acolo și ultimele libertăți. Indienii din Africa nu aveau puterea să lupte cu autoritățile, erau lipsiți de voință, neorganizați și demoralizați. Le trebuia un lider, un suflet mare, și atunci Gandhi s-a dedicat acestui ideal, rămânând pe loc.

Atunci a început lupta epică a unei mari conștiințe, Gandhi, împotriva forței statale și a maselor brutale. Încă avocat în acea epocă, Gandhi a început prin a demonstra din punct de vedere juridic ilegalitățile legilor de excludere a asiaticilor. Dând piept cu o

virulentă opoziție, a câștigat cauza, dacă nu *de facto*, măcar *de jure*, în fața autorităților din Natal și din Londra. A semnat nenumărate petiții, a înființat Congresul Indian din Natal, a format o Asociație Educativă Indiană, iar mai târziu a fondat un ziar, *Indian Opinion*, publicat în engleză și în trei dialecte indiene. Apoi, dorind să le asigure compatrioților săi un trai onorabil în Africa, pentru a-i apăra mai bine, a început să trăiască alături de aceștia.

La Johannesburg avea o clientelă bogată¹⁵, pe care a abandonat-o pentru a se „căsători” cu sărăcia, după exemplul lui Francisc de Assisi. A împărtășit traiul sărăcăcios al indienilor persecutați din Africa, a trăit încercările lor și le-a impus legea nonrezistenței. În 1904, la Phoenix, în apropiere de Durban, a înființat o colonie agricolă, pe baza ideilor lui Lev Tolstoi, pe care îl admira¹⁶. Acolo și-a adunat compatrioții, le-a dat parcele de pământ spre a le cultiva și a făcut cu ei legământul solemn al sărăciei. El însuși făcea cele mai grele munci. Acolo, în acea colonie agricolă, vreme de mulți ani, acest popor tăcut a rezistat guvernării oficiale. Gandhi și-a retras compatrioții din orașe, iar viața industrială a țării a paralizat. A fost ca un fel de grevă religioasă, împotriva căreia orice violență nu putea da rezultate, ca în vremurile Romei imperiale, care îi ostraciza pe primii creștini. Dar foarte puțini dintre acei creștini au împins doctrina iertării

și a iubirii până în punctul culminant atins de Gandhi, care le-a venit în ajutor și persecutorilor, care erau și ei amenințați. Ori de câte ori statul Africii de Sud s-a aflat în fața unor grave pericole, Gandhi a suspendat starea de nonparticipare a indienilor la serviciile publice și a oferit ajutor autorităților. În 1899, în timpul Războiului Burilor, a înființat o filială indiană a Crucii Roșii, care a fost de două ori citată pe ordinul de zi, cu elogii pentru bravura de care a dat dovadă în timpul războiului. În 1904, a izbucnit un focar de ciumă la Johannesburg, iar Gandhi a înființat un spital. În 1906, băștinașii s-au răsculat în Natal, iar Gandhi a luat parte la război, în fruntea unui corp de brancardieri, fapt pentru care guvernul din Natal i-a mulțumit în mod public.

Dar aceste servicii nobile nu au potolit furia xenofobilor. Aruncat în închisoare în mai multe rânduri¹⁷, chiar la scurtă vreme după ce primise mulțumirile oficialilor pentru serviciile aduse în timpul războiului din Natal, Gandhi a fost condamnat la muncă silnică, a fost bătut de populația furioasă¹⁸, iar odată aproape că a murit din cauza loviturilor primite.

Gandhi a cunoscut astfel toate suferințele și toate umilințele, dar nimic nu i-a schimbat credința în misiunea pe care trebuia să o îndeplinească. Dimpotrivă, suferința l-a întărit. În 1908, ca răspuns la violențele din Africa de Sud, a scris faimoasa cârtică intitulată

*Hind Swarāj**, o adevărată evangheliă a iubirii eroice¹⁹. Lupta lui Gandhi a durat 20 de ani și a atins punctul culminant între 1907 și 1914. Guvernul Africii de Sud a emis în grabă o nouă lege de alungare a asiaticilor, în ciuda opoziției englezilor luminați. Abia atunci a organizat Gandhi acțiunea de nonrezistență la scară națională.

În septembrie 1906, la Johannesburg, indienii au depus în mod solemn jurământul „Rezistenței pasive”. Toți asiaticii care locuiau în Africa de Sud, indiferent de rasă, de castă, de religie, de avere, săraci sau bogați, au aderat la acest tip de rezistență. Chinezii din Africa s-au raliat și ei protestului indienilor. Guvernul a trimis la închisoare mii de indieni; din lipsă de închișori, mulți au fost ținuți prizonieri în mine. Dar recluziunea părea să exercite o atracție specială pentru acești dezmoșteniți ai soartei. Generalul Smuts, care era persecutorul șef, i-a numit *Conscientious Objectors***. Gandhi a fost încarcerat în trei rânduri²⁰, au existat și morți, și martiri, dar mișcarea nu a slăbit; dimpotrivă, a crescut în amploare. În 1913, mișcarea lui Gandhi s-a răspândit din Transvaal până în Natal, iar numeroasele greve, mitinguri de amploare și un marș în masă al indienilor prin tot Transvaalul au sensibilizat opinia publică din Africa și din Asia.

* O Cartă indiană a drepturilor. (N. tr.)

** Persoane care, dintr-un anumit motiv, refuză serviciul militar. (N. tr.)

Indignarea a cuprins întreaga Indie, iar viceregele, lordul Harding, a devenit el însuși ecoul acestor nemulțumiri, într-un discurs pronunțat la Madras.

Neîmblânzita tenacitate și fascinația pe care o exercita acest mare suflet au cucerit inimile, iar forțele guvernamentale au trebuit să se încline în fața acestei eroice blândeți²¹. Cel mai îndârjit dintre oficiali, generalul Smuts, care în 1909 declara că nu va șterge niciodată din Constituție paragraful care-i ostraciza pe indieni, a fost nevoit, la cinci ani după aceea, să anuleze acest paragraf²². O comisie imperială britanică i-a dat dreptate lui Gandhi, în general, asupra tuturor revendicărilor formulate de acesta. În 1914, o ordonanță a suprimat impozitul de trei livre impus indienilor și a acordat drept de rezidență tuturor celor din Natal care doreau să rămână acolo ca lucrători liberi. După 20 de ani de sacrificii, mișcarea de nonrezistență a învins.

Mahatma Gandhi s-a reîntors în India având prestigiul unui lider. Și acolo o mișcare națională de independență era pe cale să izbucnească, încă de la începutul secolului. Cu 30 de ani înainte, se înființase un Congres național indian la inițiativa câtorva englezi inteligenți: A.O. Hume, sir William Wedderburn, liberali ai epocii victoriene care, cu mulți ani înaintea lui Gandhi, menținuseră o stare de lucruri loialistă, încercând să împace interesele Indiei cu suveranita-